Imettävän tamman ruokinta -mahdoton tehtävä?

Imettävän tamman ruokinta on ehdottomasti yksi ruokinnan vaikeimmista ajanjaksoista. Tamman maito on varsan ensisijaista ravintoa monta kuukautta ja tamman saaman ravinnon laatu vaikuttaa suoraan varsan kasvuun. Tamma tuottaa imetyskaudella maitoa parhaimmillaan jopa yli 20kg/vrk, joten sitä on ruokittava tarkasti ja laadukkaasti sekä varsan että tamman itsensä takia.

Tamman maidontuotanto on suurimmillaan kun varsa on 2-3 kuukauden ikäinen. Tämän jälkeen varsa alkaa syödä yhä enemmän kiinteää ravintoa, joten tamman maidontuotanto vähenee melko nopeastikin. Toki varsa maistelee ruokaa jo muutaman viikon ikäisenä, mutta siinä iässä varsa alkaa voida käyttää hyväkseen muutakin ravintoa kuin emänsä maitoa, joten varsan syömällä kiinteällä ravinnolla alkaa olla jotain merkitystä. Jos tamma ei saa ravinnostaan tarpeeksi kivennäisiä ja vitamiineja, vähenee näiden pitoisuus myös maidossa ja tästä seuraa puutosoireita varsalle. Samoin käy, mikäli tammaa ruokitaan liian vähän. Maidontuotanto vähenee ja se vaikuttaa suoraan varsan kasvuun. Parhaat olosuhteet varsan kehitykselle luodaankin emän huolellisella ruokinnalla.

Kivennäisruokinta pääosassa ensimmäisen kuun aikana

Heti varsomisen jälkeen tamman saamia rehuannoksia ei kannata vielä nostaa kovin korkeaksi. Saadun energian määrää lisätään muutama päivä varsomisen jälkeen ja selkeä lisäys tehdään muutaman kuukauden kuluttua. Sen sijaan ensiluokkaisesta kivennäisruokinnasta on huolehdittava alusta asti. Ensimmäisen kuukauden aikana varsan vastustuskyky ei vielä ole parhaimmillaan ja maito on varsan ainoaa rehua, joten sen koostumuksen on tietysti oltava mahdollisimman laadukasta. Kalsiumin ja fosforin määrät ja ennen kaikkea niiden keskinäinen suhde on tarkastettava ruokinnasta erittäin huolellisesti. Tarveluvut säilyvät koko imetyskauden kaksinkertaisina normaalitilanteeseen nähden. Erityisen tärkeää oikea kivennäistasapaino on tammoille, jotka astutetaan heti varsomisen jälkeen uudelleen. Tamma pystyy oman elimistönsä kustannuksella korjaamaan jonkin verran ruokinnan virheitä, se ikään kuin ”lypsää luistaan”, mutta pidemmällä aikavälillä puutokset korostuvat, eikä tilannetta voi enää hallita.

Vitamiineista imettävälle tammalle tärkein on D-vitamiini, jota tarvitaan pääkivennäisten imeytymiseen ja siirtymiseen verenkierrosta maitoon. Onneksi tammat varsoineen ovat kesällä pääosin laitumella, jossa auringonvalo pääsee vapaasti muodostamaan tätä vitamiinia tamman iholla. Jos tamma on varsonut kovin aikaisin keväällä, jolloin auringonvaloa ei vielä ole tarpeeksi, joudutaan turvautumaan lisävitamiineihin, mutta kesällä laitumella puutetta ei pitäisi syntyä. Myös muiden vitamiinien tarve nousee hieman.

Valkuaisen määrä, mutta myös laatu

Imettävän tamman tasapainoinen valkuaisruokinta on ehdoton edellytys varsan kasvulle. Jokaisen maitolitran muodostaminen kuluttaa noin 45g sulavaa raakavalkuaista, joten jo 10 litran päivittäinen maidontuotto kaksinkertaistaa tamman valkuaistarpeen. Kun maitoa tuotetaan 20 litraa ja valkuaista kuluu tamman muihinkin elintoimintoihin,

on selvää että imettävän tamman valkuaisen tarve on suurempi kuin minkään muun hevosen.

Paras keino taata tamman riittävä valkuaisen saanti, on päästää se varsansa kanssa hyvälle laitumelle. Ruohossa on tarpeeksi valkuaista, mikäli se riittää tyydyttämään tamman energiantarpeen (eli tamma ei laihdu). Imettävä tamma tarvitsee ruohoa 60 – 80kg päivässä, ja tähän ei ihan kaikkien laitumien kapasiteetti riitä. Jos tammaa ruokitaan sisätiloissa tai se saa lisäruokintaa laitumelle, on huolehdittava myös riittävästä valkuaislisästä. Hyviä valkuaisen lähteitä ovat erilaiset imettäville tammoille tarkoitetut täysrehut ja soijarouhe tai maitojauhe. Imetysajan loppupuolella vähennetään myös valkuaisrehujen määrää ja muutama päivä ennen vieroitusta poistetaan ne ruokinnasta kokonaan. Myös rehujen määrää vähennetään. Näin pyritään välttämään esimerkiksi utaretulehdus.

Energiaa saman verran kuin kilpahevoselle

Tamman on säilytettävä lihavuuskuntonsa koko imetyksen ajan. Joskus kuulee sanottavan, että imettävän tamman ”kuuluu laihtua”, mutta näin ei todellakaan ole. Heinämahaa ei myöskään saa sekoittaa lihavuuteen, vaan lihavuuskunto määritetään kylkiluiden päällä olevan rasvakerroksen mukaan.

Toisella ja kolmannella imetyskuukaudella tamma tarvitsee rehuistaan yhtä paljon energiaa kuin täydessä valmennuksessa oleva kilpahevonen. Varsa alkaa myös maistella emänsä rehuja ja hyödyntää niitä kasvussaan, joten rehujen on oltava laadultaan ensiluokkaisia. Rehusta saatavan energian määrää nostetaan synnytyksen jälkeen vähitellen, eli selkeästi hitaammin kuin kivennäisten, vitamiinien ja valkuaisen määrää. Jos tamman pääasiallista rehua on laidun, kannattaa sen riittävyyttä seurata tarkoin. Jos tamma alkaa laihtua tai laidun näyttää loppuvan, on tammalle järjestettävä lisäruokintaa. Laidun on kuitenkin paras mahdollinen kasvupaikka varsalle ja luo tamman ruokinnalle ensiluokkaisen pohjan. Mikäli laidun siis on käytettävissä, kannattaa se ehdottomasti käyttää hyväksi.

Maidon rasvapitoisuus on korkeampi käytettäessä karkearehua kuin käytettäessä väkirehuja, joten senkin puolesta laidun on paras keino toteuttaa imettävän tamman ruokinta. Maidon rasvapitoisuuden ero selittää myös osaltaan aikaisin vuodesta syntyvien varsojen hitaampaa kasvua myöhemmin keväällä syntyneisiin ikätovereihinsa verrattuna. Aikaisesta varsomisesta ei muutenkaan näytä olevan sanottavaa hyötyä, sen sijaan aikaisesta syntymästä johtunut liikunnan puute saattaa altistaa varsaa osteokondroosille.

Maidontuotanto alkaa vähetä neljännestä imetyskuukaudesta alkaen, joten samalla voidaan myös rehuannoksia pienentää. Hyvissä ajoin ennen vieroitusta poistetaan energiarehut ruokinnasta lähes kokonaan, jotta maidontuotanto saadaan vähitellen loppumaan. Näin vieroituksesta tulee turvallisempi sekä tammalle että varsalle. Kivennäisten antamista voidaan kuitenkin jatkaa muutama viikko vieroituksen jälkeenkin normaalia suuremmilla määrillä, jotta mahdollisesti tyhjentyneet kivennäisvarastot saadaan täydennettyä.

Kaiken kaikkiaan imettävän tamman ruokinta on erittäin haasteellista, ja vaatii onnistuakseen asiaan perehtymistä. Ruokinnan tasapainoisuus kannattaa tarkistaa laskemalla ruokintalaskurilla. Täysrehun käyttäminenkään ei välttämättä takaa esimerkiksi valkuaisruokinnan riittävyyttä, joten huolellinen kannattaa olla. Imettävän tamman ruokinta luo perustan varsan koko loppuelämälle, kasvun ja kehityksen lisäksi esimerkiksi vastustuskyvylle. Sillä ei kannata leikkiä, mutta huolellisuus palkitsee.

Johanna Virtanen

lähteet:
Lillqvist 2002; Ruokinnalla Tuloksiin 3
Saastamoinen; Imettävän tamman ruokinta. ProHevonen 2/07

Hyvässä lihavuuskunnossa oleva tamma säilyy itse imetyksestä paremmassa kunnossa ja varsa kasvaa optimaalisesti. Tamman maidontuotanto on huipussaan varsan ollessa 2-3 kuukauden ikäinen. Tamman yleiskuntoa kannattaa seurata ja puuttua mahdollisiin ruokinnan virheisiin välittömästi. Kuvassa hyvässä kunnossa oleva, kantava 21-vuotias siitostamma 1,5 -kuukauden ikäisen varsansa kanssa.